



جلوگیری از افراط‌گرایی: فرصتی در روابط ایران - چین

دکتر شهربانو تاج‌بخش*
ترجمه: پریسا کریمی‌نیا**

اشاره:

چین یکی از کشورهایی است که از لغو تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران در ۱۶ ژانویه ۲۰۱۶ در پی پایداری این کشور به معاهدات هسته‌ای منتفع می‌شود زیرا پکن و تهران روابط دیرین خود را در این شرایط گسترده‌تر خواهند ساخت. چین در دوره تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران با حمایت‌های اقتصادی از این کشور، پشتیبانی کرد و با در اختیار گذاشتن فن‌آوری‌های نظامی، تهران را در مدرن‌سازی تجهیزات و سخت‌افزارهای نظامی خود یاری نمود. از این‌رو روابط دو جانبه ایران-چین، چه ماهیت اقتصادی داشته باشد چه ماهیت نظامی، همچنان در زمینه‌های توسعه زیرساخت‌ها، انرژی و همکاری‌های امنیتی منطقه‌ای رو به گسترش خواهد بود.

مقدمه

با لغو تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران، چشم‌اندازهای جدیدی در روابط با چین، نه تنها در زمینه‌های اقتصادی و تجاری، بلکه در زمینه تهدیدهای جدید مانند تروریسم و افراط‌گرایی و خشونت‌طلبی به وجود می‌آید. هر دو کشور ایران و چین عمیقاً نگران شرایط موجود سوریه هستند و راه حل سیاسی را تنها راه واقعی برون‌رفت از این موقعیت می‌دانند. آنها سعی دارند هماهنگ با هم صدای خود را به گوش جهان برسانند و نسبت به خطرات ناشی از وخیم‌تر شدن و بی‌ثبات‌تر شدن شرایط در سوریه هشدار بدهند و از سایر دولت‌ها بخواهند که به صورت مسئولانه و سازنده وارد عمل شوند و بدون توسل به زور، بر سر یک راه حل سیاسی به اجماع برسند. این نگرانی مشترک فقط به خاطر اهداف و نیت انسان‌دوستانه نیست بلکه ریشه در یک نگرانی واقعی و عینی دارد که همانا تهدید گروه‌های تکفیری مانند داعش/القاعده می‌باشد. چنین گروه‌هایی از بی‌ثباتی‌های موجود سود می‌برند و هم ایران و هم چین را به صورت مستقیم و

غیرمستقیم تهدید می‌کنند. تهدید افراط‌گرایی و بی‌ثباتی در خاورمیانه هم در غرب ایران وجود دارد و هم دقیقاً در همسایگی ایران و چین در آسیای غربی؛ منطقه‌ای که داعش جبهه جدیدی به نام استان خراسان باز کرده است. هر دو کشور در صدد هستند مانع از آن شوند که داعش در افغانستان جای پای مستحکمی برای خود پیدا کند. ایران هیچ‌گونه شورش‌هایی را در مرزهای شرقی خود تحمل نخواهد کرد و چین نیز نگران گسترش افراط‌گرایی در میان جمعیت ناآرام اویغور^۱ در استان شین‌جیانگ^۲ می‌باشد^۳. به همین دلیل است که چین کمک‌های امنیتی به افغانستان می‌کند و زمینه را برای شروع گفتگوهای صلح بین دولت افغانستان و طالبان فراهم می‌آورد.

مرکز بین‌المللی مطالعات افراط‌گرایی کالج کینگز در لندن^۴ که مسائل مربوط به افراط‌گرایی خشونت‌طلبانه را در سراسر جهان دنبال می‌کند، تعداد خارجیانی را که به سازمان‌ها و تشکیلات‌های سنی نظامی در سوریه یا عراق پیوسته‌اند، حدود ۲۰۷۳۰ نفر تخمین می‌زند. این عدد نشان می‌دهد که از نیمه سال ۲۰۱۴ به بعد، تعداد افراد ملحق شده به این گروه‌های سنی افزایش یافته است.^۵ یک پنجم از این افراد مقیم کشورهای

1. Uyghur

2. Xinjiang

۳. پس از اعلام موجودیت حامیان گروه تروریستی داعش در شرق افغانستان، دولت چین در مورد برقراری ارتباط این گروه تروریستی با اویغورها نگران است و به همین منظور در روند صلح دولت کابل و طالبان نقش تسهیل‌کننده اختیار کرده است.

4. The International Center for the study of Radicalization at King's College in London

5. Peter R. Neumann, The International Center for the study of Radicalization at King's College in London

* عضو مؤسسه مطالعات سیاسی پاریس
** کارشناس ارشد زبان انگلیسی



برجسته‌ترین و مهمترین نقش را در فرآیند افراط‌گرایی ایفا نمی‌کند. انگیزه‌های اقتصادی، سیاسی، یا اجتماعی نیز می‌توانند موجب بسیج شدن مردم شوند.

پدیده منطقه‌ای و جهانی

در کشورهای آسیای مرکزی، افغانستان و پاکستان، افراط‌گرایی غالباً از ایدئولوژی سیاسی / مذهبی سرچشمه می‌گیرد، هر چند که نارضایتی‌های اجتماعی-اقتصادی نیز در فراهم آوردن بستر آن نقش ایفا می‌کنند. خطر، دولت‌های سکولار^۳ (مانند دولت‌هایی در آسیای مرکزی) یا یک دولت اسلامی که نهادهای دموکراتیک لیبرال دارند، (مانند دولت افغانستان) را تهدید می‌کند. اما در ایران و چین تندروری سیاسی شکل محلی^۴ به خود گرفته و در موقعیت‌های جغرافیایی خاصی که گروه‌های سیاسی مختلف تقاضای جدایی‌طلبی دارند یا در تخاصم با سیاست‌های دولت مرکزی می‌باشند، دیده می‌شود. برخی از جریان‌های جدایی‌طلب استان سیستان و بلوچستان در ایران، گروه‌های جدایی‌طلب جنبش اسلامی ترکستان شرقی^۵ و تأثیر آنها بر اویغورهای استان شین‌چیانگ چین می‌تواند مثالی بر این گفته باشد. همچنین، پکن نگران آن است که از میان ۳۰۰ جنگجویی که در حال حاضر در جبهه‌های سوریه و عراق توسط داعش آموزش می‌بیند، تعدادی به چین بازگردند و در میان جوانان بیکار و به حاشیه رانده شده، طرفدارانی پیدا کنند.

هر دو کشور چین و ایران نگران اظهارات جدید داعش مبنی بر تشکیل یک جبهه جدید در افغانستان، به نام خراسان وسیع‌تر، هستند. در حال حاضر، داعش با حضور خود در افغانستان

اروپای غربی بوده‌اند یا ملیت اروپایی داشته‌اند، ۱۱۰۰۰ نفر از خاورمیانه و ۳۰۰۰ نفر از کشورهای شوروی سابق (غالباً از آسیای مرکزی و چین) بوده‌اند. این مرکز مطالعاتی تخمین می‌زند که ۳۰۰ نفر نیز از چین به داعش ملحق شده‌اند و از ایران هیچ فردی به این گروه نیوسته است. افراط‌گرایی، با ماهیت خشونت‌طلبی، یک مشکل جهانی، منطقه‌ای و ملی است که هر دو کشور ایران و چین را تحت تأثیر قرار می‌دهد. به همین دلیل است که همکاری بین آنها باید بر اصل پیشگیری مبتنی باشد. افراط‌گرایی یک پدیده خارجی نیست بلکه یک واقعیت داخلی می‌باشد. این دو کشور می‌توانند نیروهای خود را مشترکاً علیه عوامل بی‌ثبات‌کننده خارجی در خاورمیانه و به طور خاص در افغانستان به کار گیرند. آنها می‌توانند با گسترش روابط دوجانبه خود یا با حضور گسترده‌تر در نشست‌های چندجانبه در این راستا قدم بردارند. همچنین آنها می‌توانند از روابط دوجانبه برای پرداختن به شرایط و مشکلات داخلی خود که ریشه اصلی افراط‌گرایی، خشونت‌طلبی و تروریسم می‌باشد، بهره بگیرند.

تهدید افراط‌گرایی خشونت‌طلبانه^۱

برای مبارزه با پدیده افراط‌گرایی خشونت‌طلبانه ابتدا باید ماهیت آن درک شود. باید دانست که افراط‌گرایی به چه چیزی گفته می‌شود و به چه چیزی گفته نمی‌شود. دقیقاً مانند تروریسم، برای این پدیده نیز یک تعریف واحد در سراسر جهان وجود ندارد. برای توصیف آن باید عناصر متعدد را به طرق مختلف گردآوری کرد و مدنظر داشت. تعریف غالبی که از افراط‌گرایی خشونت‌طلبانه ارائه می‌شود، عبارتست از: انحراف از هنجارهای سنتی و پذیرفته شده جامعه (وضع موجود)^۲ و حرکت به سوی دیدگاه‌های افراطی، که می‌تواند به خشونت منجر شود یا نشود. وضع موجود می‌تواند از نظم و سیاق سیاسی (یعنی قانون اساسی کشور، نظام حکومت‌داری معین، یا کلاً دولت)، مذهب و مناسک و آیین مذهبی (یعنی پایبندی به آنچه که طبق دین و مذهب به عنوان مسیر درست شناخته می‌شود یا تحمل وجود پیروان مذاهب دیگر)، یا ارزشهای محوری و هنجارهای اجتماعی (مانند نحوه نگرش به حقوق بشر، حقوق زنان، تکثر زبان‌ها و قوم‌ها) برخوردار باشد. این نقطه‌نظرات و نگرش‌ها می‌تواند زیربنای خشونت‌طلبی را تشکیل بدهد یا ندهد. همچنین، لازم است مشخص شود که خشونت‌طلبی (R) چه چیزی نیست: مساوی با تروریسم نیست و یقیناً معادل اسلام‌گرایی نیست. توضیح بیشتر اینکه، افراط‌گرایی خشونت‌طلبانه معنی رادیکالیسم اسلامی نیست. دین لزوماً

3. Secular

4. Localized

5. Eas Turkistan Islamic Movement

1. VR

2. the status quo

وجود بیاید و ایران و چین را تحت تأثیر قرار دهد. زیرا در این صورت هزاران نفر در صدد فرار از مناطق تحت کنترل گروه‌های تندرو خواهند بود که با بروز این امر، ایران و چین با پناهندگی‌های بالقوه کنترل نشده مواجه خواهند شد. در هر حال، گروه‌های افراطی خشونت طلب می‌توانند ثبات زیرساخت‌های اقتصادی مانند جاده‌ها و خط لوله‌ها را به مخاطره بیندازند.

خطر داخلی

افراط‌گرایی بدون شک یک پدیده جهانی می‌باشد. تحرک و پویایی افراط‌گراها و تندروها با استفاده از شبکه‌های جهانی، مافیاهایی که پول در اختیار دارند، امکان برقراری تماس و همچنین تجهیزات مختلف تسهیل شده است. نشست عمومی اخیر برنامه اقدام برای جلوگیری از افراط‌گرایی خشونت‌طلبانه (A/۷۰,۶۷۴) که توسط سازمان ملل در ۲۴ دسامبر ۲۰۱۵ برگزار شد، به وضوح می‌گوید: «هیچ کشور یا منطقه‌ای از تأثیر افراط‌گرایی خشونت‌طلبانه در امان نیست. به همین دلیل باید یک رویکرد منطقه‌ای و جهانی برای ممانعت از تندروری و مقابله با آن اتخاذ شود زیرا تندروری فرآیندی است که می‌تواند حتی مرزهای مسدود شده با سیم خاردار را هم زیر پا بگذارد». اما اینکه بخواهیم صرفاً افراد خارجی جذب‌کننده و دعوت‌کننده نیروهای ستیزه‌جو، ایدئولوژی خارجی مانند سلفی‌گری^۲، سرمایه‌های خارجی و گروه‌های سیاسی مخالف که از خارج از کشور جهت ایجاد بی‌ثباتی حمایت می‌شوند را عامل اصلی گسترش افراط‌گرایی معرفی کنیم، اشتباه محض خواهد بود. هر چند که افراط‌گرایی‌های مخرب و ویران‌گر غالباً توسط عوامل خارجی تسهیل و حمایت می‌شوند، اما لازم است که به چاشنی‌ها و محرک‌های داخلی که موجب شکل‌گیری چنین پدیده‌ای می‌شوند نیز توجه کرد. چین و ایران نیز در این زمینه آسیب‌پذیر هستند.

در ایران و چین نیز افراط‌گرایی بالقوه به عوامل و عناصر تسریع‌کننده و پیش‌برنده‌ای بستگی دارد که در بسیاری از کشورهای دیگر نیز به چشم می‌خورد. انگیزه‌های چنین افراط‌گرایی می‌تواند مواردی از این قبیل باشد: تعصب مذهبی افراطی؛ ملی‌گرایی یا حس برتری قومی و نژادی؛ نارضایتی‌های اجتماعی-اقتصادی و سیاسی به ویژه در صورت وجود سرکوب‌های سیاسی، بی‌عدالتی، نادیده گرفته شدن و نابرابری؛ آسیب‌های روحی/روانی، از جمله واکنش به از دست دادن اعضای خانواده؛ حرص و ولع مالی؛ کسب شأن و مقام در پی پذیرفته شدن در میان گروه‌های خاص و تحسین رهبران کاریزماتیک. هر دو کشور ایران و چین در حال گذر از یک فرآیند توسعه هستند که این خود موجب بروز نارضایتی و ناهماهنگی بین نوگراها که سعی دارند با

در صدد جذب جنگجویانی از آسیای مرکزی و برخی نیروهای به حاشیه رانده شده طالبان است، ولی ممکن است افرادی را از خارج از این منطقه نیز به خود جلب کند. برخلاف طالبان که فقط به دنبال حکمرانی بر افغانستان بود، داعش به قلمرویی وسیع‌تر می‌اندیشد که تا شمال آمو دریا در آسیای مرکزی، آن سوی خط دیورند^۱ در پاکستان و حتی ایران و چین گسترده شده است. حتی اگر آنها نتوانند به این قلمرو دست بیابند، حضور آنها تأثیر فیزیکی و ایدئولوژیکی خود را بر مردم محروم از امکانات و نادیده گرفته شده این مناطق خواهد گذاشت. ورود بالقوه داعش به منطقه به دلایل مختلف نگران‌کننده است که کم‌اهمیت‌ترین این دلایل فراهم آوردن زمینه خشونت فرقه‌ای بالقوه (شیعه-سنی) یا اختلافات درون فرقه‌ای سنی (حنفی در برابر سلفی) می‌باشد. در جولای ۲۰۱۴، رهبر داعش ابوبکر البغدادی از مسلمانان خواست که برای احقاق حقوق پایمال شده خود به او بپیوندند و قسم خورد که «برادران» سرکوب شده خود را رهایی بخشد. چین در میان کشورهایی که مردم آنها نیاز به آزادسازی دارند، در صدر لیست بغدادی قرار داشت. مقامات پکن مدت‌هاست که در حال رویارویی با شورشیان جدایی طلب خود در منطقه خودمختار شین‌جیانگ هستند که در آنجا خشونت قومی شدیدی بین چینی‌های اویغور و هان^۲ جریان دارد. در نتیجه، یکی از نگرانی‌های عمده این است که آسیای مرکزی و افغانستان می‌تواند توسط اسلام‌گرایان افراطی به عنوان بستر مناسبی برای دامن زدن به بی‌ثباتی‌های موجود در استان شین‌جیانگ مورد استفاده قرار گیرد. در صورت تسلط افراط‌گراها در آسیای مرکزی، ممکن است یک بحران انسانی به

1. Durond Line
2. Han



فعالی ایفا کنند، عبارتند از: کنفرانس تعامل و اعتمادسازی در آسیا، سیکا (CICA)^۴ که در سال ۱۹۹۹ بنیان گذاشته شد و چین از سال ۲۰۱۴ تا ۲۰۱۶ مقام نایب‌رئیس این کنفرانس بوده است.

علاوه بر اینها، چین و ایران بر همکاری‌های دوجانبه مانند معاهده‌های استرداد مجرمان و تبادل پلیس و اطلاعات برای مقابله با پدیده فرامیتی تروریسم تأکید دارند. هر دو کشور معاهده‌ای را برای تسهیل تبادل زندانیان افراد مظنون به اقدامات تروریستی امضا کردند که در دسامبر ۲۰۱۴ اجرایی شد. دومین اصل برای همکاری بین ایران و چین باید تعهد به پیشگیری باشد.

در کل، رویکردهای موجود در خصوص افراط‌گرایی را می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: رویکردهایی که به نحوه واکنش به پیامدهای آن می‌پردازد و رویکردهایی که در مورد نحوه پیشگیری از این پدیده صحبت می‌کنند. به عبارت دیگر، رویکردی که به تروریسم می‌پردازد، می‌تواند مبتنی بر عرضه^۵ یا تقاضا^۶ باشد. رویکرد مبتنی بر عرضه بر اقدامات لازم برای رویارویی با افراد و گروه‌های مستعد افراط‌گرایی و تروریسم، نحوه قطع کمک‌های مالی لازم برای تداوم فعالیت‌های آنها، نحوه شناسایی افراد تروریست و ممانعت از عبور آنها از مرزها و غیره می‌پردازد. این اقدامات برای برخورد با این مشکل لازم و کارساز هستند، هر چند باید بدون اعمال زور انجام شوند، چون تجربه ثابت کرده است که اعمال زور باعث واکنش منفی می‌شود. ثابت شده است که اقدامات سنتی مبتنی بر استفاده بیش از اندازه از زور و قوانین محدودکننده با اهداف امنیتی، ناکارآمد بوده‌اند. خشونت سیاسی که پیامد

استفاده از فن‌آوری، آموزش و ارزش‌های مدرن جامعه را ترقی بخشند و سنت‌گراها که در برابر تغییرات مقاومت می‌کنند، می‌شود. در عین حال، سرعت بالای شهرنشین شدن و فرصت‌های موجود در شهرها شکاف شهر-حومه را تشدید می‌کند و وضعیت مالی افراد فقیر در حومه شهرهای بزرگ و همین‌طور در شهرهای کوچک وخیم‌تر می‌شود و آنها منزوی‌تر می‌گردند در نتیجه، این افراد که در اولویت نبوده‌اند، نادیده گرفته شده و به حاشیه رانده شده‌اند و در فقر به سر می‌برند؛ می‌تواند به آسانی به سوی افراط‌گرایی کشیده شده و توسط گروه‌های رادیکال جذب شوند.

اصول همکاری: تعهد^۱ و پیشگیری

ایران و چین می‌توانند نه تنها در سطح منطقه‌ای و جهانی بلکه در سطح ملی برای پیشگیری از آسیب‌های ساختاری در جوامع خود با هم همکاری داشته باشند. آنها می‌توانند در خصوص مبارزه علیه افراط‌گرایی خشونت‌طلبانه و تروریسم در داخل کشور و در منطقه با هم تشریک مساعی کرده و در رویارویی جهانی علیه تندروی ایفای نقش کنند. اتخاذ یک برنامه اقدام برای مقابله با افراط‌گرایی توسط سازمان ملل در اواخر سال ۲۰۱۵ می‌تواند آغاز خوبی برای اقدامات این دو کشور باشد. هر دوی آنها می‌توانند طرح‌های ملی و منطقه‌ای خود را به طرح‌های جهانی اضافه کنند و بخشی از شبکه جهانی مبارزه علیه تروریسم شوند و سازمان ملل و قدرت‌های بزرگ را در امر مقابله با جذب نیروهای جدید، تأمین منابع مالی تروریسم و غیره یاری بدهند. بنابراین اصل اولیه التزام و تعهد می‌باشد.

به طور نسبی، چین همواره در نشست‌های چندجانبه اعلام کرده که مقابله با تروریسم را در دستور کار خود دارد. این کشور در سال‌های اخیر، عملاً وارد چهارچوب‌های چندجانبه شده و حتی چهارچوب‌های جدیدی را برای مقابله با تروریسم ابداع و عرضه کرده است. چین پیشنهادها و طرح‌های خود را از طریق سازمان همکاری‌های شانگ‌های (SCO)^۲ و نهاد منطقه‌ای ضدتروریسم (RCTS) که مقر آن در تاشکند، ازبکستان واقع است، ارائه می‌دهد. توسعه بالقوه شانگ‌های و ملحق شدن هند، پاکستان و احتمالاً ایران به آن می‌تواند این سازمان را به یک بازیگر منطقه‌ای مهم در مبارزه علیه افراط‌گرایی خشونت‌طلبانه و تروریسم تبدیل کند. علاوه بر شانگ‌های، ایران و چین در فرآیند استانبول^۳ فعالیت داشته‌اند، هر چند که چین در این زمینه فعال‌تر از ایران بوده و پروسه استانبول را در سال ۲۰۱۴ میزبانی کرد. اجتماع منطقه‌ای دیگری که این دو کشور می‌توانند در آنها نقش

4. Conference on Interaction and Confidence Building Measures in Asia (CICA)
5. supply
6. Demand

1. engagement
2. Shanghai Cooperation Organization (SCO)
3. Counter Terrorism Confidence Building Measure (CBM)

می دهند، شناخته شوند. به همین منظور باید استراتژی دیگری به نام استراتژی تقاضا اتخاذ شود، استراتژی که لزوماً جایگزین استراتژی قبلی نیست، بلکه می تواند در کنار آن به کار بسته شود و آن را تکمیل کند. این استراتژی برای یافتن راه حل هایی برای پیشگیری از خشونت طلبی و افراط گرایی مبتنی است. این راه حل ها و اقدامات فراتر از شناسایی و نابود کردن کانال های جذب نیرو، مانند رسانه های اجتماعی می باشند و به رفع شرایط و عواملی می پردازند که به شکل گیری تندروی و افراط گرایی خشونت طلبانه منجر می شوند. همانگونه که دبیر کل سازمان ملل در ۲۴ دسامبر ۲۰۱۴ طی بیانات خود خطاب به نشست سران کشورهای عضو شورای امنیت^۱ در نیویورک اظهار داشت: «در دراز مدت، تهدید پیش روی تروریست ها دیگر قدرت موشک ها نیست. بلکه تهدید پیش روی آنها سیاست های درون گذارانه؛ جوامع امن و احترام به حقوق بشر؛ تحصیل، شغل و فرصت های واقعی؛ رهبرانی که به مردم خود گوش فرا می دهند و حکومت قانون را برقرار می سازند، خواهد بود. موشک ها ممکن است که بتوانند تروریست ها را نابود کنند، اما دولت های خوب می توانند تروریسم را ریشه کن کنند.» از این رو نکته ضروری درک انگیزه هایی است که موجب شکل گیری افراط گرایی می شود تا بدین ترتیب بتوان سیاست های مناسبی را اتخاذ کرد. برای مثال، افراط گرایی که ریشه در نارضایتی از دولت دارد، حکومت داری خوب (مبارزه با فساد، نابرابری، بیکاری، و تأمین امنیت اجتماعی) را می طلبد. اگر افراط گرایی ریشه های ایدئولوژیکی داشته باشد، باید به برنامه های آموزشی موجود در نظام آموزشی، استاندارد سازی و گفتگو^۲ پرداخته شود. اگر انگیزه های افراط گرایی صرفاً اقتصادی باشد، فرصت های شغلی مورد نیاز جوانان باید به سرعت فراهم شود. به طور کلی، فراهم آمدن فرصت های لازم برای مشارکت اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مردم می تواند بهترین تضمین برای کاهش احتمال گرایش آنها به سوی افراط گرایی باشد. انواع واکنش ها برای پیشگیری از افراط گرایی و مبارزه با آن و تجربیات کشورهای با ایران و چین هم مرز هستند، می تواند درس های مفیدی باشد. انواع واکنش و اقداماتی که می توان در منطقه برای پیشگیری و مبارزه با افراط گرایی خشونت طلبانه انجام داد، عبارتند از:

استفاده از زور علیه گروه های رادیکال که می تواند به آنها هشدار دهد، به سرعت مکان های آموزشی آنها را از بین ببرد یا تروریست های مظنون را به هلاکت برساند، اما در عین حال، می تواند به بروز عکس العمل های مقاومتی یا قربانی شدن افراد بینجامد. بنابراین توسل به زور به تنهایی نمی تواند استراتژی کاملاً موفقی برای پیشگیری از افراط گرایی باشد. کشورهای همسایه ایران نمونه ای از افراط گرایی

افراط گرایی خشونت طلبانه می باشد، عمدتاً ریشه در خشم ناشی از کنترل های شدید اعمال شده در زمینه دین و مذهب، ارتباطات و فرهنگ دارد. برنامه اقدام نشست عمومی سازمان ملل نیز می گوید: توسل به زور در مبارزه علیه تندروی و افراط گرایی به شکل گیری چرخه های جدیدی از مشکلات منجر خواهد شد.

واکنش ها و اقدامات به عمل آمده در خصوص افراط گرایی در منطقه، غالباً بر این رویکرد محدود کننده مبتنی بوده اند. کشورهای آسیای مرکزی، برای مثال افغانستان و پاکستان، محدودیت هایی را بر آموزش های اسلامی اعمال می کنند. برای مثال، مفاد درسی کنترل می شود، خطبه های نماز جمعه توسط خطیب هایی ایراد می شود که از سوی دولت تعیین می شوند، بودجه ای برای مساجد و روحانیون اختصاص داده می شود و بر محتوای انتشارات مذهبی نظارت می شود. چین نیز در راستای مقابله با انتشار مطالب غیرقانونی، فعالیت های مذهبی غیرمجاز و آموزش های مذهبی غیرقانونی، سعی می کند در خصوص مدارس غیرقانونی سخت گیری های شدیدی را اعمال کند. هم در ایران و هم در چین سعی می شود پلیس در مکان هایی که احتمال گردهمایی و فعالیت گروه های تروریستی داخلی می رود، حضور داشته باشد. در ضمن، تلاش می شود محدودیت های شدیدی بر امکان و میزان دسترسی شبکه های اینترنتی و تبادل اطلاعات اعمال شود. اگرچه ممکن است که این اقدامات بتواند پیغام های بالقوه غیر صحیح و رادیکالی را که مسلمانان دریافت می کنند، کنترل کند، اما اگر بیش از اندازه سخت گیرانه باشند، یا آزادی دین و یا آزادی بیان را محدود سازد، موجب بروز مقاومت شود.

برای دست یافتن به سیاست گذاری ها و استراتژی های کارآمد لازم است که انگیزه ها و عواملی که مردم را به افراط گرایی سوق

1. the Security High Level Summit on Foreign Terrorist Fighters
2. dialogue

روزافزون ناشی از حمله علیه مناطق قبیله‌نشین در افغانستان و پاکستان هستند.

کنترل مرزها برای ممانعت از عبور و مرور گروه‌ها و افراد رادیکال در دستور کار ایران، چین و سایر کشورهای منطقه قرار دارد. اما کنترل مرزها نه تنها مستلزم همکاری گسترده بین سازمان‌های مجری قانون در داخل این کشورهاست بلکه همکاری بین کشورها در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی را می‌طلبد. امن کردن مرزها صرفاً به قدغن کردن محدود نمی‌شود و نیاز به اتخاذ یک رویکرد پیچیده دارد: اراده سیاسی برای همکاری، همراه ساختن مردمانی که در مناطق مرزی زندگی می‌کنند و اعمال ممنوعیت‌ها در چهارچوب قانون. در هر حال، کنترل مرزها به تنهایی کافی نیست زیرا افراط‌گرایی ایدئولوژیکی^۱ نیازی به عبور از مرزهای فیزیکی ندارد.

استفاده از اطلاعات، جمع‌آوری داده‌ها، تحلیل و به اشتراک‌گذاری داده‌ها می‌تواند از مؤثرترین ابزارها برای شناسایی و مقابله با افراط‌گرایی باشند. هشدار می‌دهد که در این خصوص باید داد، این است که تفحص بیش از اندازه نباید حریم آزادی‌های مردم (آزادی جابه‌جایی، بیان، مذهب، و غیره) را خدشه‌دار سازد. ارزیابی تهدید و به اشتراک‌گذاری اطلاعات در صورتی می‌تواند کارآمد باشد که در زمان مناسب بین مقامات مرتبط با این امر در کشورهای منطقه صورت بگیرد. اما وجود بانک‌های اطلاعاتی متعدد و کانال‌های ارتباطی مختلف در منطقه مانع شکل‌گیری همکاری‌ها و همیاری‌های لازم برای ممانعت از تردد افراد و گروه‌های افراطی می‌شود. مقامات مجری قانون در ایران و چین می‌توانند در زمینه تبادل اطلاعات همکاری‌های دو جانبه‌ای داشته باشند اما این همکاری‌ها در صورتی مؤثرتر خواهد بود که سایر کشورهای منطقه نیز با آنها همراه شوند. سازمان ملل، سازمان همکاری‌های شانگ‌های و کنفرانس تعامل و اعتمادسازی در آسیا (سیکا) و غیره می‌توانند این دو کشور را یاری دهند.

وضع و اجرای قوانین مناسب برای هر دو کشور امری کلیدی است. اگرچه در هر دو کشور چین و ایران قوانین ضد تروریسم وجود دارد، اما لازم است این قوانین مورد بازبینی قرار گیرند و با واقعیت‌های موجود مانند ممنوع کردن سفر شهروندان به خارج به منظور پیوستن به گروه‌های جنگجو در راستای قطعنامه سازمان ملل در پاییز ۲۰۱۴، همگام و سازگار شوند. هر چند که وضع قوانین مناسب ضروری است، اما فراهم آوردن شرایط مناسب برای اجرایی شدن آن قوانین امری چالش برانگیز می‌باشد. در ضمن، تعریف مشخص و هماهنگی از تروریسم، فعالیت‌های تروریستی، افراط‌گرایی و غیره وجود ندارد و همین موضوع باعث می‌شود همکاری‌های منطقه‌ای و بین‌المللی برای مقابله با افراط‌گرایی با مشکل مواجه شود. لازم است که چهارچوب‌های قانون‌گذاری تقویت شوند، هماهنگ گردند و از بعد

مراعات حقوق بشر کنترل شوند تا مبادا آزادی ادیان را نادیده بگیرند.

کنترل اینترنت و رسانه‌های اجتماعی به منظور محدود کردن تبادل مطالب و تبلیغات رادیکال و از بین بردن امکان جذب نیروهای جدید توسط گروه‌های افراطی در میان کشورهای منطقه از جمله ایران و چین بسیار رایج شده است و بخش عمده‌ای از برنامه‌های ضد تروریستی این کشورها را تشکیل می‌دهد. دولت چین به خاطر ترس از گرویدن جدایی‌طلبان اویغور به داعش از طریق اینترنت (به ویژه از طریق وب‌سایت‌ها و فیسبوک) سعی کرده با استفاده از محدودسازی و قطع امکان دسترسی به اینترنت در صدد مدیریت اطلاعات برآید. اما باید توجه داشت که اکثر سایت‌های غیرقانونی با استفاده از VPN و فیلتر شکن‌ها به راحتی قابل دسترس هستند. مسدود کردن کامل رسانه‌های اجتماعی نیز مشکل آفرین و ناکارآمد خواهد بود. وب‌سایتی که بسته می‌شود، مجدداً در قالب سایت جدیدی ظاهر می‌شود. به علاوه، کنترل اینترنت نیازمند فن‌آوری‌های روز و قوانین جدیدی است که آزادی‌های افراد را نیز خدشه‌دار نکنند. اگرچه محدود کردن اینترنت راه‌حل چندان کارآمدی نیست، اما دو کشور ایران و چین می‌توانند در زمینه بی‌اثر کردن مطالب منتشره توسط گروه‌های افراطی و افزایش سطح آگاهی مردم نسبت به اهداف و مقاصد این گروه‌ها با هم همکاری کنند. از اینترنت باید به عنوان سکویی برای گفتگو و یافتن راه‌حل‌های منطقی استفاده کرد. افزایش سطح آگاهی مردم در خصوص خطرات افراط‌گرایی می‌تواند نقش مهمی در پیشگیری از پیوستن نیروهای جدید به تروریسم بین‌المللی ایفا کند. همانگونه که تجربه در کشورهای آسیای مرکزی نشان داده، عدم آگاهی از اصول و مبانی اعتقادی ادیان مهم و برجسته موجب درک و برداشت نادرست از آنها در میان جوانان و ایجاد نفرت نسبت به سایر ادیان

تندروها - یا افراد مستعد تندروی - از آنها رنج می‌برند. این استراتژی می‌تواند شامل مقابله با تبعیض در جامعه و بازار کار و همچنین روی کار آمدن دولتی باشد که اکثریت مردم جامعه را نمایندگی کند. در همه استراتژی‌های پیشگیرانه، باید به مهم‌ترین قشر مورد نظر (یعنی جوانان) توجه ویژه‌ای مبذول شود و فرصت‌های مناسب اجتماعی - اقتصادی برای آنها فراهم شود (مانند امکان استخدام، تحصیل و فرصت‌های اجتماعی برای جوانان به حاشیه رانده شده). لازم است که دولت‌های ایران و چین توجه بیشتری به نظام آموزش و پرورش کشور خود داشته باشند تا فرصت‌های بهتری برای جوانان فراهم آورده شود تا بدین ترتیب آنها در پی یافتن راه‌ها و فرصت‌های جایگزین برای زندگی بهتر نباشند. لازم است که سیستم آموزشی این دو کشور کاملاً متحول و مدرن شود تا بتواند پاسخگوی نیاز روزافزون بازار کار باشد.

نتیجه‌گیری

مقامات و مسئولان، اصحاب رسانه، نمایندگان جامعه مدنی، رهبران مذهبی، دانشگاهیان و سایر دست‌اندرکاران دو کشور ایران و چین می‌توانند در زمینه‌های متعدد با هم همکاری و تبادل نظر کنند:

۱. تحقیقات و اطلاعات

- بررسی مشترک منابع و عوامل مؤثر بر افراط‌گرایی در منطقه و هم‌فکری در زمینه اقدامات لازم برای مقابله با آن که تشکیل یک کنفرانس مشترک و ایجاد کارگروه‌های تحقیقاتی متشکل از دانشگاهیان ایرانی و چینی، می‌تواند بخشی از این فرآیند باشد. در این قالب‌ها باید به سؤالاتی از این دست پرداخته شود: گستره مشکل افراط‌گرایی در منطقه تا چه حد است؟ محرک‌های افراط‌گرایی در داخل و خارج از کشور چیست؟ مناسب‌ترین اقدامات برای پیشگیری، مقابله و منصرف کردن تندروها چیست؟ در چه زمینه‌هایی می‌توان دامنه همکاری‌ها را گسترش داد؟

- تبادل بهترین اقدامات انجام شده برای پیشگیری از افراط‌گرایی و مقابله با آن در سطح ملی؛ هر دو کشور ایران و چین تجربیاتی در این خصوص کسب کرده‌اند و می‌توانند این تجربیات و درس‌های برگرفته را به صورت رسمی و از طریق برگزاری سمینارها و به عمل آوردن تحقیقات و پروژه‌های مشترک مبادله کنند. این تبادل تجربیات می‌تواند در زمینه پیشگیری افراط‌گرایی با رواج تحمل یکدیگر، گفتگو، پشتیبانی از گروه‌های قومی و فراهم آوردن امکان توسعه و پیشرفت‌های اجتماعی و اقتصادی برای مناطق محروم و توسعه‌نیافته باشد.

می‌شود. بنابراین، برای پیشگیری از افراط‌گرایی باید یک رویکرد گسترده‌تر اتخاذ کرد. باید انگیزه‌های سوق‌دهنده مردم به سوی گروه‌های به حاشیه رانده شده، خشن و افراط‌گرا را شناخت؛ سطح آگاهی مردم نسبت به این گروه‌ها را افزایش داد؛ فرهنگ صلح، گفتگو و تحمل یکدیگر را ارتقاء بخشید و آن را از طریق رسانه‌های جمعی، سیستم آموزش و پرورش و امکانات آنلاین ترویج داد. رویکردها و استراتژی‌های متنوع جدیدی مانند همراه کردن رهبران مذهبی، امامان جماعت، آموزش جوانان در زمینه دینشان و آموزش‌های جدید برای خانواده‌ها، مدرسه‌ها، مساجد و زندان‌ها باید در دستور کار قرار گیرد و اجرا شود. رهبران مذهبی که در ارتباط نزدیک با توده مردم هستند، می‌توانند در زمینه ارتقاء سطح آگاهی آنها در مورد اصول واقعی دینشان و مقابله با روایت‌های افراطی از این ادیان و مذاهب نقش مهمی ایفا کنند.

افراط‌گرایی نوعی حمله به افکار دیگران است و بنابراین باید در قالب فکر و اندیشه با آن مقابله کرد. یکی از مهم‌ترین استراتژی‌ها برای جلوگیری از گسترش و اشاعه افراط‌گرایی گفتگو است که می‌تواند هم در چین و هم در ایران شامل گفتگو بین ادیان^۱ یا داخل ادیان^۲ و گفتگو بین مذاهب^۳ در جریان باشد، از آنجایی که افراط‌گرایی مذهبی به دین اسلام مربوط می‌شود، لازم است که گفتگوها و تبادل نظرهایی به صورت آشکار در این خصوص انجام شود تا نقطه نظرات شاخه‌های مختلف اسلام (حنفی، وهابی، سلفی، دثوباندی، شیعه، صوفی، و غیره) در زمینه‌ی صلح، اقتصاد، حقوق بشر، حکومت‌داری و خشونت به صورت واضح بیان شود. در تمامی جوامع، چه سکولار مانند چین و چه اسلامی مانند ایران، لازم است که گفتگوها و مناظره‌هایی درباره نقش دین صورت بگیرد.

یکی از استراتژی‌های درازمدت برای مقابله با افراط‌گرایی پرداختن به نارضایتی‌هایی است که

1. Inter – faith dialogue
2. Intera – faith
3. Inter – ethnic



- ایجاد یک پایگاه اطلاعاتی منطقه‌ای در خصوص افراط‌گرایی به مدیریت سازمان‌های مطالعات استراتژیک منطقه (ایران، چین، روسیه، جمهوری آسیای مرکزی، افغانستان، پاکستان، هند، و غیره)
- فراهم آوردن آموزش‌های پیشگیرانه متنوع برای اقشار مختلف جامعه که ممکن است در معرض مشکل افراط‌گرایی قرار بگیرند.
آموزش روزنامه‌نگاران، امامان جماعت و رهبران مذهبی، رهبران جوامع، زندانبانان و مقامات مجری قانون می‌تواند از جمله این آموزش‌ها باشد.

۲. ضد روایت^۱ برای پیشگیری از سوء استفاده از دین

- با توجه به تجربیات کسب شده در سراسر جهان، لازم است که ضدروایت‌ها در برابر روایت‌های افراط‌گرایانه از دین گسترش داده شوند تا نه تنها جوانان ایران و چین بلکه جوانان منطقه (افغانستان، آسیای مرکزی و غیره) از آن آگاه شوند. رهبران مذهبی، اصحاب رسانه و نمایندگان جوامع مدنی می‌توانند در این زمینه نقش بسزایی داشته باشند و در فعالیتهای خود به قشر جوان بیشتر بپردازند. سازمان‌های غیردولتی^۲ و پیشگامان زن نیز باید وارد این عرصه شوند چون می‌توانند در تأثیرگذاری بر جوانان نقش مهمی ایفا کنند.

- لازم است که روحانیون سنی ایران و چین در خصوص ضدروایت‌ها با هم تبادل نظر کنند تا بتوانند برای مقابله با افراط‌گرایی به صورت هماهنگ عمل کنند. آنها می‌توانند برنامه‌های درسی را برای مدرسه‌های سنی با هم مبادله کنند و تجربیات خود را در اختیار یکدیگر قرار دهند.

- تبادل نظر درباره روش‌های (فنی و قانونی) پیشگیری از استفاده از اینترنت برای جذب نیروهای جدید توسط افراط‌گراها باید به صورت سیستماتیک و نظام‌مند بین دو کشور و کشورهای منطقه انجام شود که گسترش ضدروایت‌ها نیز می‌تواند بخشی از این برنامه باشد.

۳. توسعه استراتژی و برنامه اقدام و هماهنگی در قانون‌گذاری

- مقامات و مسئولان دو کشور می‌توانند با استفاده از الگوهای منطقه‌ای و جهانی موجود در زمینه استراتژی‌های ملی مربوط به مقابله با تروریسم و خشونت‌طلبی از هم پشتیبانی‌های متقابل به عمل آورند. این الگوها می‌تواند برنامه اقدام سازمان ملل برای مقابله با خشونت‌طلبی و تروریسم (۲۰۱۵)،^۳ استراتژی جهانی ضد تروریسم سازمان ملل (۲۰۰۶)،^۴ برنامه اقدام مشترک سازمان ملل برای عملی کردن استراتژی جهانی مقابله با تروریسم (۲۰۱۱)،^۵

1. Counter – narrative
2. NGO
3. UN – Plan of Action for Countering Violent Terrorism (2015)
4. The UN Global Counter Terrorism Strategy (2006)
5. The Joint Plan of Action (JPOA) for the Implementation of the UN Global Counter Terrorism Strategy (2011)

6. European Union Strategy on Preventing Radicalization to Terrorism and Violent Extremism (2014)